

En kriskommission, tack!

Yngve Kalin

(Publicerad i Svensk Pastoraltidskrift nr 22/2021)

Den kyrkoordning som trädde i kraft vid sekelskiftet har i grunden förändrat Svenska kyrkan, som nu befinner sig i ett utsatt läge. En kriskommission behöver tillsättas, skriver Kyrklig samlings ordförande Yngve Kalin, Hyssna, i denna artikel. Han var själv ledamot av det kyrkomöte »där kyrkan ikläddes främmande kläder». Hans dagboksanteckningar från kyrkomötena 1999–2001 finns att läsa på www.kyrkligdokumentation.nu.

Många har sett det länge och allt fler börjar upptäcka det. Svenska kyrkan befinner sig i kris och håller på att implodera och fragmenteras. Redan år 2006 begärde jag en haverikommission för att skyndsamt utvärdera konsekvenserna av den nya kyrkoordningen, som börjat tillämpas vid sekelskiftet. Nu upprepar jag förslaget. Det är hög tid att låta en kriskommission ta ett helhetsgrepp hur beslutet 1999 i grunden förändrat kyrkan.

Det sades år 2000 att kyrkan skulle vara densamma efter de förändrade relationerna med staten, men mycket snart visade det sig att den kyrkoordning som skulle reglera verksamheten i kyrkan innebar att en unik samfundsbyggnad tagit form. Det är anmärkningsvärt att kyrkoordningen efter mer än 20 år aldrig har utvärderats.

Gudstjänstbesökarnas inflytande har reducerats

Ingenstans i kyrkoordningen är en vanlig kyrkotillhörig gudstjänstfirare subjekt eller aktör i regelsystemet. Sitt demokratiska inflytande måste han eller hon utöva genom de så kallade nomineringsgrupperna, vilket i praktiken i huvudsak visade sig vara de politiska partierna. De beslut som fattas om gudstjänst, kyrka och församling fattas av människor som säkert är av god vilja, men som inte självklart är med i gudstjänstgemenskapen, d.v.s. går i kyrkan om söndagen. Hans eller hennes präst och själasörjare är anställd av beslutsfattare som är bundna av politiska beslut. Vad som är kyrkans bekännelse, gudstjänstböcker o.s.v. fastställs av det politiskt valda kyrkomötet, där ämbetets särskilda ansvar att bevara läran oförvanskad är starkt kringskuren.

Den dubbla ansvarslinjen fanns endast kvar i teorin. Församlingarnas självstyre i den gamla meningen är begränsad genom tillskapandet av allt större pastorat. Jag undrar hur många av kyrkomötets ledamöter som såg konsekvenserna av att prästerna fullt ut blev lokalanställda och att arbetsgivaransvaret inte som tidigare utövades av stiftet.

Det demokratiska inflytandet över den egna församlingens verksamhet har på det sättet inte ökat utan snarare minskat. Det är paradoxen med kyrkoordningen. Den enskildes inflytande är kopplat till ett valsysteem med direkta val till stift och kyrkomöte. Ämbetet har försvagats. Makten ligger hos de politiska partierna, som klamrar sig kvar i beslutsapparaten.

Fakta talar sitt tydliga språk

Gudstjänstdeltagandet har på många håll kollapsat, allt färre gudstjänster firas eftersom församlingar slagits samman. I stort antal flyr medlemmarna kyrkan, något som accentueras av de demografiska förändringarna och allt färre dop.

Den som vill få inblick hur nedgången ser ut, finner mycket material på Svenska kyrkans hemsida. Som exempel kan nämnas att 1990 var 89 procent av folkmängden kyrkotillhöriga. 2018 hade denna siffra minskat till 57,7 procent, en nedgång med 31 procent.

Ännu kraftigare är nedgången vad gäller kyrkogång. 1990 gjordes 9,0 miljoner besök vid huvudgudstjänsterna i Svenska kyrkan, 2018 hade dessa besök minskat till 3,7 miljoner besökare, en minskning med hela 58 procent. Om man tittar på samtliga gudstjänstbesök, även kyrkliga handlingar och olika musikevenemang, var minskningen 10,1 miljoner besök, från 24,2 miljoner besök 1990 till 14,1 besök 2018. På område efter område ser man en kraftig minskning av siffrorna redan före pandemin. Prognoser visar att mycket av nuvarande verksamhet inte kommer att kunna upprätthållas.

En organisation klädd i främmande kläder

Den efter kommunallagen kopierade Kyrkoordningen 2000 reglerar en organisation i gungning iklädd främmande kläder. Svenska kyrkan hålls ihop av en yttre rikstäckande struktur, indelningen i territorialförsamlingar, den gemensamma egendomen, fonderna och pensionsåtagandena, men också av samhällets lagstiftning, arbetsrätten och utdebiteringssystemet. Den i formell mening fria svenska kyrkan blev inte fri. Kyrkostatreformen vid sekelskiftet innebar att det i sig mångfacetterade begreppet demokrati skulle slå igenom på alla plan på ett sätt som tidigare varit okänt i kyrkohistorien.

Att kyrkan till sitt väsen är något annat en förening, folkrörelse, myndighet valde man att bortse ifrån. Den religiöst motiverade folkkyrkan blev vid sekelskiftet den demokratiska folkkyrkan, där folket genom sina valda representanter har beslutanderätt i alla frågor också i det som är kyrkans »tro, bekännelse och lära.»

Det är detta som hotar vår kyrkas identitet som en del av Kristi världsvida kyrka. Om beslut som strider mot den tro som blivit uppenbarad fortsätter att fattas, så isoleras Svenska kyrkan alltmer från den övriga kristenheten. Provinsialismen underminerar hennes katolicitet. Namnet Svenska kyrkan har fått en ny innebörd med betoning på ordet *svenska*. Frågan som måste ställas är hur längre den kan rymma en levande kyrka?

Svenska kyrkans grundval, dess tro och lära är numera principiellt föränderlig genom majoritetsbeslut av det politiskt sammansatta kyrkomötet. Det hjälper inte att kyrkoordningen stolt inleds med en referens till att kyrkan är »grundad i Guds heliga ord». Det går inte komma förbi att det politiskt valda kyrkomötet är hennes läromyndighet med makt och med tolkningsföreträde i tros- och lärofrågor. Den s.k. läronämnden är i praktiken maktlös. Den kan i slutänden röstas ned av kyrkomötet. Det som den allmänliga kyrkan formulerat under en lång process av lärotraderande, koncilier, studier i den heliga Skrift under Andens ledning, kan förändras med politiska majoritetsbeslut.

Experimentell teologi

I denna yttre ram frodas en modern, experimentell teologi som gjort en dygd av och konstruerat en teologisk modell om en fortgående uppenbarelse. Någon har uttryckt det så här: »Kyrkan skrev Bibeln och därför kan kyrkan skriva om Bibeln.»

Nu sägs det rakt ut. Bibeln är inte det uppenbarade Ordet från Gud, som rymmer allt vad vi behöver veta för vår frälsning och med vilken kyrkan står och faller. Bibeln är en samling av människors erfarenheter av Gud, som skall ses i relation till våra erfarenheter och insikter. Nu

kan man inte längre med Paulus utbrista: »Jag vet på vem jag tror» (2 Tim. 1:12) utan ropet är snarare: »Vad är det jag inte längre behöver tro på?».

Allt sker under etiketten bibeltolkning, som inte längre betyder att översätta Bibelns ord in i vår situation genom att tränga djupare in i Uppenbarelsen, utan att söka finna det som man menar är Bibelns egentliga budskap och som ofta sammanfattas som ett »kärleksbudskap» men som blir till moralism. Det är en teologi utan pastoralt, sakramentalt handlande, utan iver för mission och vittnesbörd. Den utarmar kyrkan och församlingarna. Svenska kyrkan har blivit en frågornas kyrka utan svar! En folkkyrka utan folk, för folket överger den kyrkan!

Vill man spetsa till det kan man säga att denna teologi som förlorat tron på det uppenbarade ordet gör Gud okänd för oss och Jesus till en intressant person att inspireras av eller ta spjörn emot. Det vi kallar kyrkan blir en organisation bland alla andra Mission likställs med propaganda och liturgin blir ceremonier. Kristen livsstil blir ett etiskt handlande, som kan förändras över tiden. Endast med tron på det uppenbarade Ordet är den uppståndne och levande Kristus närvarande i sin kyrka och evangeliet en kraft till liv som omskapar och förvandlar människor.

Jag har tidigare blivit beskylld för att svartmåla, men jag kommer inte att sluta att säga det som är uppenbart och som allt fler känner ända in i märgen. Svenska kyrkan liknar orden i Uppenbarelsboken 3:17: »Du säger: Jag är rik, jag har vunnit rikedomar och saknar ingenting.» Och bibelordet fortsätter: »Och du förstår inte att just du är eländig och ömkansvärd och fattig och blind och naken.»

Många känner sig hemlösa

Det måste gå att vända utvecklingen. Men först krävs insikt om det verkliga läget, ett krismedvetande. Det finns fortfarande motbilder och platser där kyrkans bekännelse om »en helig allmänlig och apostolisk kyrka» ljuder och gestaltas. Människor som står fasta i denna bekännelse, i dogmatiska eller etiska frågor och som menar att denna bekännelse väger mer än de politiska majoriteter som iklätt sig rollen som Svenska kyrkans läromyndighet.

Det är dessa personer och grupper som kommer att förvalta arvet. Det går inte att sitta stilla i båten när man med administrativa åtgärder och nya beslut gör många hemlösa. Detta kommer att innebära uppoffringar för många och okonventionella lösningar för att överleva.

Därför måste vi fortsätta att berätta hur det är, förklara varför och plädera för en »kriskommission». En kommission som vågar utvärdera konsekvenserna av fattade beslut och analyserar orsakerna till kollapsen av kyrklig sed och det främlingskap som stora grupper känner inför utvecklingen i församlingarna.

De som vill »kämpa för den tro som en gång för alla har anförtrotts åt de heliga» (Jud. 3) måste återerövra frimodigheten och bekännarmodet och finna vägar att leva ett autentiskt kristet liv och vara kyrka i en minoritetssituation. Om ingenting görs kommer det nuvarande kyrkosystemet att kollapsa. Vår roll är att oförtrutet hävda och bevara den apostoliska tron. När det rasar får vi börja bygga igen på den gamla grunden ty »ingen annan grund kan läggas än den som redan finns, och den är Jesus Kristus» (1 Kor 3:11).